

Трудове право; право соціального забезпечення

УДК 159.9.349

Курило Володимир Іванович

*доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України,
завідувач кафедри адміністративного та фінансового права
Національний університет біоресурсів і природокористування України*

Курило Владимир Иванович

*доктор юридических наук, профессор, Заслуженный юрист Украины,
заведующий кафедрой административного и финансового права
Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины*

Kurylo Volodymyr

*Doctor of Science of Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine,
Head of the Department of Administrative and Financial Law
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*

Корсун Сергій Іванович

*кандидат психологічних наук, доцент,
професор кафедри психології
Університет сучасних знань*

Корсун Сергей Иванович

*кандидат психологических наук, доцент,
профессор кафедры психологии
Университет современных знаний*

Korsun Serhiy

*Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor,
Professor of Psychology
University of Modern Knowledge*

Шушковський Григорій Володимирович

магістр державного управління

Голова ГО «Дніпровська перспектива»

Шушковский Григорий Владимирович

магистр государственного управления,

Председатель ОО «Днепровская перспектива»

Shushkovskyj Grygorij

Master of Public Administration

Head of NGO "Dnipro Prospect"

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ
ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ПРОФІЛЮ
ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СОПРОВОЖДЕНИЯ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РАБОТНИКОВ ЭКСТРЕМАЛЬНОГО ПРОФИЛЯ
LEGAL REGULATION OF PSYCHOLOGICAL SUPPORT OF
EMPLOYEES OF EXTREME PROFILE**

***Анотація.** У даній статті досліджуються актуальні проблеми психологічного супроводження діяльності працівників професій екстремального профілю та стан нормативно-правового забезпечення діяльності служб психологічного забезпечення зазначених професій.*

Зокрема, розглядаються такі екстремальних види професійної діяльності, як діяльність працівників Національної поліції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, військовослужбовців Національної гвардії України та військовослужбовців Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, що характеризуються високим рівнем нервово-емоційного напруження, стресогенністю, великою відповідальністю, реалізується в умовах дефіциту часу, відбувається в умовах нерегламентованого робочого дня.

Ключові слова: правове регулювання, психологічне супроводження, психологічне забезпечення, професії екстремального профілю.

Аннотация. В данной статье исследуются актуальные проблемы психологического сопровождения деятельности работников профессий экстремального профиля и состояние нормативно-правового обеспечения деятельности служб психологического обеспечения указанных профессий.

В частности, рассматриваются такие экстремальные вид профессиональной деятельности, как деятельность работников Национальной полиции Украины, Государственной службы Украины по чрезвычайным ситуациям, военнослужащих Национальной гвардии Украины и военнослужащих Государственной службы специальной связи и защиты информации Украины, характеризующихся высоким уровнем нервно-эмоционального напряжения, стрессогенностью, большой ответственностью, реализуется в условиях дефицита времени, происходит в условиях нерегламентированного рабочего дня.

Ключевые слова: правовое регулирование, психологическое сопровождение, психологическое обеспечение, профессии экстремального профиля.

Summary. This article explores the actual problems of psychological support for the activities of employees of the professions of extreme profile and the state of legal support of the activities of the services of psychological support of these professions. In particular, such extreme types of professional activity as activities of National Police of Ukraine, State Emergency Service of Ukraine, servicemen of National Guard of Ukraine and servicemen of State Service of Special Communication and Information Protection of Ukraine, characterized by high level of nervous-emotional tension, stress, are considered. , a large liability, is realized in a time deficit, occurs in an unregulated working day.

The positions of the psychologist regarding the organization of his activity - external - as the position of a third-party psychologist who is involved in performing certain works in the organization; internal - a practical psychologist who works in the organization directly. Consider the advantages and disadvantages of both positions: the "outside" psychologist in the organization is more neutral when solving many tasks, but the disadvantage is that he does not know the organization from the inside, can not immediately penetrate into its organizational and management processes. It takes time. A hands-on psychologist working in an organization is devoid of these shortcomings, but has his or her own - constant work in the organization makes him a member of the team, and this, in turn, often does not allow an objective look, to evaluate many things, which may reduce its effectiveness work.

The functions of a staff psychologist of the professions of extreme profile in the process of psychological support of the professional activity of an extreme profile are distinguished: research or expert function, advisory function, organizational function.

The directions and order of organization of the process of psychological support of activity and its place in the system of psychological support are analyzed on the examples of psychological services of extreme profile.

Key words: *legal regulation, psychological support, psychological support, professions of extreme profile.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку нашої держави, враховуючи військову агресію Російської Федерації, особливо гостро постає питання психологічного забезпечення професійної діяльності у професіях екстремального профілю, працівники яких задіяні у проведенні Операції об'єднаних сил (ООС).

Важливою складовою системи психологічного забезпечення професійної діяльності виступають питання психологічного

супроводження діяльності працівників професій екстремального профілю. Про важливість психологічного забезпечення та супроводження діяльності свідчить і той факт, що навіть приватні бізнесові структури, усе частіше і частіше, запроваджують посади психолога та власні психологічні служби. Не можна полишити поза увагою і зростаючу популярність психологічних семінарів та тренінгів, на яких працівники та керівники підприємств отримують основи психологічних знань та умінь [1; 2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням професій екстремального профілю та питань психологічного супроводження діяльності працівників цих професій займалися такі науковці: Д.О. Александров, В.І. Барко, О.В. Іванова, Л.І. Казміренко, С.І. Корсун, В.О. Криволапчук, Ю.Л. Майдіков, В.С. Медведєв, Л.М. Москалюк, Г.О. Юхновець, С.І. Яковенко та інші.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз існуючих підходів щодо психологічного супроводження діяльності працівників професій екстремального профілю та стану нормативно-правового забезпечення діяльності служб психологічного забезпечення зазначених професій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Першими заговорили про необхідність психологічних знань та відчували потребу у практичних психологах представники саме тих професій, діяльність яких носить екстремальний характер. Зупинимось, зокрема, на таких екстремальних видах професійної діяльності, як діяльність працівників Національної поліції України, діяльність працівників Державної служби України з надзвичайних ситуацій, діяльність військовослужбовців Національної гвардії України та діяльність військовослужбовців Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. З наукових досліджень відомо, що діяльність працівників екстремальних професій супроводжується високим рівнем нервово-емоційного напруження,

стресогенністю, великою відповідальністю, реалізується в умовах дефіциту часу, відбувається в умовах нерегламентованого робочого дня. Праця спеціалістів досліджуваної професійної групи відноситься до категорії «дуже напружених» [1; 2].

Психологічне супроводження та психологічне забезпечення діяльності професій екстремального профілю здійснюють фахівці – психологи.

Психолог – це людина з психологічною освітою, що виконує професійну діяльність в галузі психології як науки, в сфері психологічної допомоги або прикладних досліджень [3, с. 21].

Щодо позиції психолога відносно організації його діяльності, то їх виділяють дві – зовнішня та внутрішня. Зовнішня – це позиція стороннього психолога, який залучається для виконання певних робіт в організації. Внутрішня – це практичний психолог, що працює в організації безпосередньо.

Обидві позиції мають свої переваги та недоліки. Зазвичай «сторонній» психолог в організації більш нейтральний під час розв’язання багатьох завдань, однак при цьому мінусом є той факт, що він недостатньо добре знає організацію зсередини, не може негайно вникнути в її організаційні та управлінські процеси. На це потрібен час. Практичний психолог, що працює у штаті організації позбавлений цих недоліків, але має свої – постійна робота в організації робить його членом колективу, а це, у свою чергу, часто не дозволяє об’єктивно глянути, дати оцінку багатьом речам, що може знижувати ефективність його роботи [3, с. 27].

Вітчизняні науковці виділяють наступні функції, які здійснює штатний психолог професій екстремального профілю у процесі психологічного супроводження професійної діяльності [3, с. 33].

Дослідницька або експертна функція. Практичний психолог в організації залучається як експерт для розв’язання конкретної проблеми.

Психолог досліджує та акумулює інформацію про психологічні механізми поведінки членів колективу в складній системі внутрішньорганізаційних відносин. Вивчає та оцінює конкретні ситуації, з використанням сучасних методологічних підходів психології. Надає керівництву звіт про результати та рекомендації щодо вирішення проблем.

Функція консультування. Психолог-консультант дає рекомендації з питань найбільш ефективного використання особистісних та професійних якостей будь-якого члена колективу. Це стосується усіх етапів шляху працівника в організації – відбір, оцінка, адаптація персоналу, зарахування в кадровий резерв, звільнення. Психолог дає практичні поради в області управління персоналом, мотивації праці, психологічного клімату в організації, сприяє груповій згуртованості і бореться з конфліктами в колективі.

Організаційна функція. Яка, по суті, поєднує та доповнює собою дві попередні. У ній психолог практик в організації виступає у ролі педагога, який передає свої знання в області психології учням – працівникам організації, щоб вони повною мірою використовували усі досягнення сучасної психології у своїй повсякденній роботі, підвищуючи її ефективність.

Проаналізуємо, на прикладах існуючих психологічних служб згаданих нами професій, напрямки та порядок організації процесу психологічного супроводження діяльності та його місце у системі психологічного забезпечення.

У Національній поліції України психологічне забезпечення здійснюється на підставі Наказу МВС України від 06.02.2019 № 88 «Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які

здійснюють підготовку поліцейських» [4]. Зазначеним Наказом визначені наступні завдання системи психологічного забезпечення:

- 1) психологічне вивчення об'єктів системи психологічного забезпечення;
- 2) психологічна підготовка об'єктів системи психологічного забезпечення;
- 3) психопрофілактична робота щодо об'єктів системи психологічного забезпечення;
- 4) підтримка та оптимізація соціально-психологічного клімату в колективах;
- 5) психологічне супроводження службової діяльності працівників поліції, у тому числі в ході проведення ними оперативних заходів та слідчих дій;
- 6) психологічне супроводження освітнього процесу у ЗВО та установах (закладах) Національної поліції, які здійснюють професійну підготовку поліцейських.

Психологічне забезпечення діяльності у Державній службі України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) унормоване Наказом МВС України від 31.08.2017 № 747 «Про затвердження Порядку психологічного забезпечення в Державній службі України з надзвичайних ситуацій» [5].

Основними складовими психологічного забезпечення у ДСНС є:

- 1) професійно-психологічний відбір кандидатів на службу цивільного захисту, роботу (для рятувальників) до органів і підрозділів цивільного захисту, навчання до НЗ ДСНС;
- 2) психологічна підготовка осіб рядового і начальницького складу;
- 3) психологічний супровід осіб рядового і начальницького складу, рятувальників під час виконання завдань за призначенням;

- 4) вивчення СПК у колективах органів і підрозділів цивільного захисту;
- 5) здійснення заходів психопрофілактики, надання психологічної допомоги, проведення заходів психологічного відновлення осіб рядового і начальницького складу, рятувальників та працівників;
- 6) надання безоплатної екстреної психологічної допомоги постраждалим унаслідок надзвичайних ситуацій.

У Національній гвардії України психологічне забезпечення здійснюється на підставі Наказу МВС України від 08.12.2016 № 1285 «Про затвердження Положення про психологічне забезпечення в Національній гвардії України» [6].

Наказ визначає основні завдання психологічного забезпечення, до яких відноситься:

- 1) організація та проведення професійно-психологічного відбору кандидатів для проходження військової служби в НГУ, для участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки в складі національного персоналу або національного контингенту, навчання у вищих військових навчальних закладах (навчальних військових частинах (центрах)), військовослужбовців перед призначенням на вищі посади;
- 2) надання допомоги командирам (начальникам) військових частин з питань створення ефективної системи підтримання психологічної готовності, стійкості та надійності особового складу для виконання службово-бойових завдань;
- 3) організація та проведення професійно-психологічної підготовки особового складу з урахуванням специфіки та умов виконання завдань служби;
- 4) упровадження новітніх психологічних і психотренінгових технологій, зокрема за напрямками службово-бойової діяльності, у тому числі із застосуванням комп'ютерної техніки (автоматизованих

психодіагностичних комплексів, поліграфів, приладів зворотного біологічного зв'язку), для вивчення, оцінки і прогнозування професійної діяльності особового складу;

5) проведення соціометричних та соціально-психологічних досліджень військових колективів, вивчення та моніторинг соціально-психологічного клімату у військових колективах, рейтингу і стилю керівництва посадових осіб та надання рекомендацій командирам (начальникам) щодо формування необхідного рівня їх сприйнятливості, згуртування колективу, створення обстановки високої вимогливості і взаємодопомоги;

6) здійснення психологічного аналізу причин та умов травматизму, суїцидів (спроб суїцидів), загибелі особового складу НГУ та підготовка рекомендацій щодо їх попередження;

7) проведення психопрофілактичної роботи, спрямованої на збереження, зміцнення і відновлення психологічної безпеки та психологічного здоров'я особового складу, попередження виникнення соціально-психологічної та особистісної дезадаптації;

8) виконання комплексу заходів психологічної допомоги, підтримки та реабілітації військовослужбовців, які постраждали внаслідок дії службово-бойових стрес-факторів, перебували в екстремальних (бойових) умовах, застосовували зброю на ураження;

9) науково-дослідницьке та методичне супроводження виконання основних завдань підрозділами психологічної служби.

Наказом Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 02.11.2016 № 683 «Про затвердження Порядку здійснення психологічного забезпечення службової діяльності в Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України та Переліку психологічних протипоказань, наявність яких унеможливорює проходження військової служби за контрактом (навчання) в Державній

службі спеціального зв'язку та захисту інформації України» [7], визначено основні завдання психологічного забезпечення:

- 1) організація професійно-психологічного відбору кандидатів на проходження служби та навчання;
- 2) поглиблене психологічне вивчення військовослужбовців, які плануються у довгострокові відрядження до закордонних дипломатичних установ України та до призначення на посади керівників структурних підрозділів Адміністрації Держспецзв'язку, її територіальних органів, Головного управління урядового фельд'єгерського зв'язку Держспецзв'язку, підрозділів урядового фельд'єгерського зв'язку, територіальних підрозділів, закладів, установ та організацій Держспецзв'язку;
- 3) психологічне супроводження професійної діяльності;
- 4) забезпечення належної підготовки особового складу Держспецзв'язку для виконання завдань за призначенням;
- 5) організація роботи щодо допуску до несення служби у складі добового наряду військовослужбовців, які на час несення служби озброюються зброєю;
- 6) надання допомоги керівникам усіх рівнів щодо створення ефективної системи забезпечення психологічної стійкості особового складу Держспецзв'язку;
- 7) вивчення соціально-психологічного клімату в колективах підрозділів Держспецзв'язку з метою визначення основних чинників, які мають вплив на діяльність кожного їх члена, та надання консультативної допомоги керівникам усіх рівнів у формуванні необхідного рівня сприятливості соціально-психологічного клімату;
- 8) психологічний аналіз причин та умов виникнення психологічних травм в особового складу Держспецзв'язку (в тому числі групових), підготовка методичних рекомендацій щодо їх запобігання;

9) психологічне інформування (інструктаж) військовослужбовців, які плануються до участі у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях;

10) проведення психологічної корекції військовослужбовців, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції та у заходах із забезпечення національної безпеки і оборони.

Розглянемо особливості психологічного супроводження нормативно обумовлені для кожної із вищезначених професій екстремального профілю.

У підрозділах Національної поліції України виділяють два напрями психологічного супроводження:

1) психологічне супроводження службової діяльності працівників поліції, у тому числі в ході проведення ними оперативних заходів та слідчих дій;

2) психологічне супроводження освітнього процесу у закладах вищої освіти (ЗВО).

Реалізація першого напрямку відбувається шляхом надання психологічних консультацій працівникам поліції, складання психологічних портретів підозрюваних, обвинувачених осіб, надання необхідної психологічної допомоги в ході проведення допитів, у тому числі неповнолітніх осіб.

Другий напрям реалізується шляхом здійснення відповідних психологічних заходів (анкетування, спостереження, індивідуальні та групові консультування, проведення тренінгів, навчання курсантів (слухачів) основним психологічним методам та прийомам саморегуляції для формування навичок ефективної адаптації до умов подальшої професійної діяльності) [4].

У Державній службі з надзвичайних ситуацій для позначення поняття психологічне супроводження використовується синонімічне поняття «психологічний супровід».

Відповідно до нормативних документів психологічний супровід розпочинається з дати прийняття на службу (роботу) особи, а також зарахування абітурієнтів до навчальних закладів ДСНС. У разі переведення особи до іншого органу (підрозділу) цивільного захисту карта психологічного супроводження надсилається разом з особовою справою до нового місця проходження служби (роботи).

Необхідно зазначити, що відомчим наказом передбачено, що при формуванні кадрового резерву з метою поліпшення якості відбору в обов'язковому порядку здійснюється поглиблене психологічне обстеження кандидатів на вищі посади [5].

У процесі психологічного супроводження психолог ДСНС надає психологічні консультації особам рядового і начальницького складу, рятувальникам, працівникам, членам їх сімей:

- за власною ініціативою;
- на вимогу керівництва;
- за особистим зверненням особи (працівника).

Наказом регламентовано, що залучення психолога до проведення службових розслідувань обов'язкове у випадках суїцидів і суїцидальних спроб серед осіб рядового і начальницького складу чи рятувальників та в разі виникнення конфліктних стосунків у колективі [5].

У підрозділах Національної гвардії України психологічне супроводження здійснюється з метою:

- оцінки психологічної готовності особового складу до виконання службово-бойових завдань;
- комплектування варт, військових нарядів, підрозділів з урахуванням соціально-психологічних чинників, які здатні впливати на результати

спільної діяльності особового складу, що входить до їх складу, підготовки та надання відповідних рекомендацій командирам (начальникам);

- моніторингу психологічного стану особового складу під час виконання службово-бойових завдань;
- аналізу психологічних аспектів тактики дій противника та можливого впливу тактичних рішень на психологічний стан і поведінку військовослужбовців;
- психологічного аналізу чинників та факторів службово-бойової діяльності, причин та умов виникнення психологічних травм в особового складу, підготовки пропозицій щодо їх запобігання та усунення;
- психологічної підтримки та допомоги військовослужбовцям, які зазнали впливу стрес-факторів під час виконання службово-бойових завдань в екстремальних умовах;
- захисту військовослужбовців від інформаційно-психологічного впливу;
- розроблення та надання рекомендацій командирам (начальникам) підрозділів, військових нарядів щодо дотримання оптимальних норм навантаження, контролю бойового стресу, відпочинку особового складу;
- безпосередньої участі в переговорах, а також підготовки рекомендацій посадовим особам, які задіяні до переговорів з місцевим населенням, правопорушниками, противником;
- підготовки психологічного портрета правопорушників;
- проведення психологічних, соціально-психологічних та військово-соціологічних досліджень, підготовки пропозицій щодо оптимізації соціально-психологічних процесів у військових колективах;

- здійснення психологічного проектування щодо встановлення психологічної моделі ведення бойових дій, психологічних особливостей виконання завдань служби, прогнозування психогенних втрат серед особового складу, вивчення психотравмуючих факторів екстремальних (бойових) умов;
- підготовки пропозицій щодо направлення військовослужбовців на психологічну реабілітацію, позачерговий огляд лікарем-психіатром та щодо евакуації з району виконання службово-бойових завдань [6].

Метою роботи щодо психологічного супроводження професійної діяльності у Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України (Держспецзв'язок) є профілактика антисоціальної поведінки та вивчення соціально-психологічного клімату в колективах підрозділів Держспецзв'язку.

Нормативно обумовлені основні етапами цієї діяльності:

- 1) вивчення соціально-психологічного клімату шляхом анкетування через виявлення факторів, що заважають плідно працювати;
- 2) проведення тестування особового складу Держспецзв'язку.

У процесі психологічного супроводження професійної діяльності з особовим складом Держспецзв'язку, який виконував службові обов'язки в екстремальних умовах (збройний напад, участь у ліквідації наслідків надзвичайної ситуації тощо), проводиться психологічна реабілітація.

Залучення психолога Держспецзв'язку, для проведення службового розслідування, є обов'язковим у випадку:

- 1) суїцидів і суїцидальних спроб (далі - суїцид) серед особового складу Держспецзв'язку;
- 2) виникнення конфліктних відносин серед особового складу.

Наказом передбачено, що психолог надає консультативну допомогу особовому складу Держспецзв'язку за його ініціативою, на прохання керівника підрозділу Держспецзв'язку, або за ініціативою психолога у

випадках складних стосунків на службі (роботі) та в родині, які впливають на його працездатність і можуть призвести до погіршення самопочуття [7].

Нормативними актами передбачено і деякі інші випадки реалізації психологом функції психологічного супроводження у процесі консультацій, поглибленого психологічного вивчення, проведення занять з особовим складом, експрес-діагностика – перевірка готовності особового складу до виконання службово-бойових завдань тощо.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок цього напрямку. Отже, можемо констатувати, що психологічне супроводження професійної діяльності професій екстремального профілю є важливою складовою системи психологічного забезпечення діяльності. Для певної категорії професій професійне супроводження унормовано відомчими наказами як невід’ємна складова відповідного порядку психологічного забезпечення. Поряд з цим, існують напрямки та форми психологічного супроводження, які доцільно опрацювати та стандартизувати для усіх професій екстремального профілю.

Нормативно-правове забезпечення діяльності служб психологічного супроводу екстремальних професій сьогодні перебуває на початковому етапі. Нові виклики перед працівниками таких професій потребують постійного приведення норм права до фактичного стану суспільних відносин у цій сфері, що саме такими і зумовлені. При цьому динаміка реальних змін надзвичайно швидка, що вимагає оперативного реагування щодо оновлення нормативно-правового забезпечення, оскільки ефективність правового впливу на процес психологічного супроводу діяльності працівників екстремальних професій прямо впливає на психологічний стан названих працівників, а тому і на ефективність їх роботи. Крім того, очевидно, що належний психологічний стан працівників є запорукою їх психічного здоров’я.

Література

1. Корсун С.І., Криволапчук В.О. Методика професійно-психологічного відбору працівників до підрозділів податкової міліції: практичний посібник. Ірпінь, 2010. 52 с.
2. Корсун С.І., Майдіков Ю.Л. Професійний відбір працівників оперативних підрозділів податкової міліції: психологічні засади: Монографія. Коростень: «Тріада С», 2010. 152 с.
3. Іванова О.В., Москалюк Л.М., Корсун С.І. Психологія: вступ до спеціальності: навч. посіб. К. : «Центр учбової літератури», 2013. 184 с.
4. Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських: Наказ МВС України від 06.02.2019 № 88 Дата оновлення: 19.04.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19> (дата звернення 18.10.2019).
5. Про затвердження Порядку психологічного забезпечення в Державній службі України з надзвичайних ситуацій: Наказ МВС України від 31.08.2017 № 747 Дата оновлення: 08.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-17> (дата звернення 18.10.2019).
6. Про затвердження Положення про психологічне забезпечення в Національній гвардії України: Наказ МВС України від 08.12.2016 № 1285 Дата оновлення: 14.02.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0080-17> (дата звернення 18.10.2019).
7. Про затвердження Порядку здійснення психологічного забезпечення службової діяльності в Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України та Переліку психологічних протипоказань,

наявність яких унеможливило проходження військової служби за контрактом (навчання) в Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України: Наказ Адміністрації Держспецзв'язку України від 02.11.2016 № 683 Дата оновлення: 07.08.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1533-16> (дата звернення 18.10.2019).

References

1. Korsun S.I., Kryvolapchuk V.O. Metodyka profesiyno-psykholohichnoho vidboru pratsivnykiv do pidrozdiliv podatkovoyi militsiyi: praktychnyy posibnyk. Irpin', 2010. 52 s.
2. Korsun S.I., Maydikov YU.L. Profesiynyy vidbir pratsivnykiv operatyvnykh pidrozdiliv podatkovoyi militsiyi: psykholohichni zasady: Monohrafiya. Korosten': «Triada S», 2010. 152 s.
3. Ivanova O.V., Moskalyuk L.M., Korsun S.I. Psykholohiya: vstup do spetsial'nosti: navch. posib. K. : «Tsentr uchbovoyi literatury», 2013. 184 s.
4. Pro zatverdzhennya Poryadku orhanizatsiyi systemy psykholohichnoho zabezpechennya politseys'kykh, pratsivnykiv Natsional'noyi politysiyi Ukrayiny ta kursantiv (slukhachiv) zakladiv vyshchoyi osvity iz spetsyfichnymy umovamy navchannya, yaki zdiysnyuyut' pidhotovku politseys'kykh: Nakaz MVS Ukrayiny vid 06.02.2019 № 88 Data onovlennya: 19.04.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19> (data zvernennya 18.10.2019).
5. Pro zatverdzhennya Poryadku psykholohichnoho zabezpechennya v Derzhavniy sluzhbi Ukrayiny z nadzvychaynykh sytuatsiy: Nakaz MVS Ukrayiny vid 31.08.2017 № 747 Data onovlennya: 08.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-17> (data zvernennya 18.10.2019).
6. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro psykholohichne zabezpechennya v Natsional'niy hvardiyi Ukrayiny: Nakaz MVS Ukrayiny vid 08.12.2016 №

- 1285 Data onovlennya: 14.02.2017. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0080-17> (data zvernennya
18.10.2019).
7. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro psykholohichne zabezpechennya v
Natsional'niy hvardiyi Ukrayiny: Nakaz MVS Ukrayiny vid 08.12.2016 №
1285 Data onovlennya: 14.02.2017. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0080-17> (data zvernennya
18.10.2019).